

Hoofdstuk 1

I

Dolf van Attema was op zijn wandeling na het eten aangegaan bij de zuster van zijn vrouw, Cecile van Even, op de Scheveningseweg, en hij wachtte in de kleine voor-salon, wandelend tussen de rozenhouten meubeltjes en de vieux roze moiré canapés met de drie, vier grote passen, waarmee hij de breedte van het vertrekje telkens en telkens scheen over te meten. Achter de chaise-longue brandde op een onyx zuil een lamp van onyx, onder haar kanten kap zacht gloeiend als een grote, zeshoekige lichtbloem.

Mevrouw was nog bij de jongens, die juist naar bed gingen, had de meid tot Van Attema gezegd en het speet hem zijn petekind, de kleine Dolf, die avond niet meer te zullen zien; hij had reeds even naar boven willen lopen om met Dolf in zijn bedje te stoeien, maar ook had hij zich aanstonds Cecile's verzoek herinnerd, dit toch nooit meer te doen; de jongen bleef uren wakker liggen na zo een gedartel met oom. En hij wachtte dus nu, met een glimlach, om die gehoorzaamheid, zijn schoonzuster af, steeds metende de kleine salon met zijn pas van een stevige, korte man, ineengedrongen en breed, niet jong meer en wat ivoorachtig kalend onder zijn korte, donkerblonde haar, zijn ogen klein-vriendelijk en prettig blauw-grijs, zijn mond beslist flink - al glimlachte hij ook - in het rossige kroezen van zijn korte Germaanse baard.

Een houtblok brandde met een paar kronkeltongen in het haardje van nikkel en verguld, als een vuurtje van stille intimiteit, als een vlam van discretie, in die schemeratmosfeer van, met kant gedekt, lampschijnsel en intimiteit, discretie

verspreidde ook door geheel het nauwe vertrekje iets als een aroma van viooltjes, een nuance van viooltjesgeur, die school in de zachtheid van de tinten van behang en meubelen - flets roze moiré en rozenhout - die hing in het hoekje van de kleine rozenhouten schrijftafel, met haar enkele zilveren zaakjes om te schrijven en haar portretten in gladde, glazen Moralijsjes; een kleine, witte, Venetiaanse spiegel daar boven. En die zachte lucht van bescheiden exquisiteit, vol gedemptheid, tederheid, kuisheid bijna, die dreef tussen het haardje, de schrijftafel en de chaise-longue, die gleed tussen de stille plooien van de geaccentueerde behangsels, hield iets in, dat rust gaf aan zenuwachtigheid, zodat Dolf, ineens, zijn stap van meten staakte, zitten ging, om zich heen keek en, eindelijk, stil, turen bleef op het portret van Cecile's man, de minister Van Even, die anderhalf jaar geleden gestorven was.

Toen duurde het wachten hem niet meer lang, tot Cecile binnenkwam. Zij trad glimlachend naar hem toe, waar hij oprees, drukkend zijn hand, zich verontschuldigend, dat de kinderen haar hadden opgehouden. Zij bracht ze altijd zelf naar bed, haar twee jongens, Dolf en Christie, en ze zeiden dan naast elkaar, in hun ledikanten naast elkander, hun gebedjes op. Dolf herinnerde zich nu, dat zij over de kinderen sprak, dit dikwijls gezien te hebben.

‘Christie was niet wel, hij was zo hangerig; als het maar geen mazelen worden,’ sprak zij.

Er was een moederlijkheid in haar stem, maar zelf was zij niet als een moeder, jonkvrouwelijk tender als zij daar nu zat, op de chaise-longue, de zachte gloed van de kanten lichtbloem op stengel van onyx achter zich, zichzelf zwart in het krip¹ van haar rouw, haar dof-blonde hoofd hier en daar heel eventjes beschenen door het licht van achteren. In dat krip - een los

---

¹ Rouwstof, rouwkleding

sleeptoilet van krip, voor in huis - versmalde zich haar gestalte als tot die van een maagd; zo teer verbogen zich de lijnen van haar ietwat lange hals en dunne schouders - de armen met iets looms in beweging neervallend, de handen in de schoot - verbogen zich ook de lijnen van de meisjesachtige jeugd van buste en fijne leest, fijn als een vaas van tengerheid, en alle, die lijnen, boetseerden haar bijna in een, nog wachtende, bloei van maagdelijkheid, of zij geen jonge vrouw was, of zij niet haar kinderen had, haar twee jongens, van zes en zeven.

Haar gelaat was weggedoezeld in de schaduw - het lamplicht scheen om haar kapsel - en Dolf zag haar eerst niet in de ogen, maar toen, zich wennend aan die schaduw, bespeurde hij haar blik, zacht schitterend in het donker van haar gelaat. Zij sprak met haar stem van zachte klank, een beetje dof en gedempt, als een omfloerst fluisteren; zij sprak hem nog eens over Christie, over zijn petekind, Dolf, vroeg toen naar haar zuster, Amélie.

'We maken het goed, dank je; je mag wel eens naar ons vragen, we zien je bijna nooit,' antwoordde hij.

'Ik ga zo weinig uit,' verontschuldigde zij zich.

'Dat is juist verkeerd: je komt veel te weinig in de lucht en veel te weinig onder de mensen. Amélie zei dat vanmiddag ook aan tafel, en daarom ben ik eens aangelopen om te vragen of je morgenavond bij ons komt.'

'Een soiree?'

'Niemand.'

'Goed; ik zal komen met heel veel plezier zelfs.'

'Ja maar, waarom doe je dat nooit uit jezelf?'

'Ik kom er niet toe.'

'Wat voer je dan 's avonds uit?'

'Ik lees, ik schrijf, of ik doe niets. En dat laatste is nog het heerlijkste: ik leef pas als ik niets doe.'

Hij schudde zijn hoofd.

‘Je bent een rare meid. Je verdient eigenlijk niet, dat we zoveel van je houden.’

‘Hé ja!’ vroeg zij koket.

‘Kom, het kan je niets schelen. Je zou even goed buiten ons kunnen.’

‘Dat moet je niet zeggen, dat is niet zo. Ik heb heel veel behoefte aan je sympathie, maar ik verplaats me moeilijk. Als ik eenmaal zit, dan zit ik en dan denk ik of ik denk niet, maar tot opstaan kom ik dan niet gauw...’

‘Dat is een schandelijke luie levensopvatting!’

‘Het is de mijne! Je houdt immers van me: vergeef je me die luiheid dan ook niet? Vooral als ik beloof morgen te zullen komen?’

Hij was ingepalmd.

‘Nu goed!’ sprak hij lachend. ‘Je bent natuurlijk vrij te leven, zoals je wilt. We houden tóch van je, al verwaarloos je ons.’

Zij lachte, zei, dat hij lelijke woorden gebruikte en langzaam stond zij op, om hem aan haar kleine theetafel zijn kopje in te schenken. Hij voelde iets als een strelende zachtheid over zich heen komen, als zou hij daar gaarne lang gezeten hebben, pratend en theedrinkend, in die viooltjes-atmosfeer van bescheiden exquisteit: hij, de man van de daad, de staatsman, lid van de Tweede Kamer, wiens dag uur aan uur bezet was, met commissies hier en commissies daar.

‘Je zei, dat je las en schreef; wat schrijf je?’ vroeg hij.

‘Brieven.’

‘Altijd brieven?’

‘Ik hou heel veel van corresponderen. Met mijn broer en mijn zuster in Indië.’

‘Maar toch niet altijd.’

‘O neen.’

‘Wat schrijf je dan nog meer?’

‘Je wordt indiscreet, hoor!’ lachte zij.

‘Nu kom, ik!’ lachte hij terug, als mocht hij wel. ‘Toch geen proza?’

‘Wel neen. Mijn dagboek.’

Hij lachte luid, vrolijk op.

‘Jij een dagboek! Wat zal jij met een dagboek doen! De ene dag zal je wel precies gelijk aan de andere zijn.’

‘Maar wel neen!’

Hij haalde zijn schouders op, de kluts kwijt. Zij was hem altijd een raadsel. Zij zag dat en had er schik in hem te laten zoeken.

‘Ik heb soms heel mooie dagen, en soms heel lelijke dagen.’

‘Zo!’ sprak hij, haar lang aanziende, glimlachend, met de vriendelijkheid van zijn kleine ogen. Begrijpen deed hij nog niet.

‘En daardoor heb ik soms heel veel te schrijven, in mijn dagboek,’ ging zij voort.

‘Mag ik er eens wat uit lezen?’

‘Jawel... na mijn dood.’

Hij deed of hij rilde, met zijn brede schouders.

‘Brr... wat wordt je somber!’

‘Dood? Waarom is dat somber? vroeg zij, bijna vrolijk.

Maar hij stond op.

‘Je maakt me bang,’ schertste hij. ‘Ik stap op, hoor; ik heb nog veel te werken. Dus tot morgen?’

‘Heel graag: tot morgen.’

Hij gaf haar een hand, en zij sloeg op een kleine zilveren gong, om hem uit te laten. Even bleef hij haar nog aanzien, met een glimlach in zijn baard.

‘Je bent een rare meid, en toch... toch houden we van je!’ herhaalde hij, alsof hij zich, voor zichzelf, wilde verontschuldigen om die sympathie. En hij boog zich neer, gaf haar een zoen op het voorhoofd: hij was zoveel ouder dan zij.

‘Ik ben heel blij, dat jullie van me houden!’ sprak zij. ‘Tot morgen dus, adieu.’

Hij ging, zij bleef alleen. Als atomen, die vervlogen, schenen hun woorden nog hier en daar te drijven in de stilte.

Toen werd die stilte volkomen en Cecile bleef roerloos zitten, leunende in de drie kussentjes van de chaise-longue, zwart in haar krip, als een schaduw tegen het licht van de lamp, de ogen voor zich uit turend. Om haar heen zonk een vage dromerij neer, als met lichte wolkjes, waarin gezichten even oplichten, waaruit gezegden zacht afklonken, zonder logische gang, in een doelloos warrelen van herinnering. Het was de dromerij van een, wie geen obsessie van wat ook op de hersens licht, obsessie noch van geluk, noch van smart, dromerij van een geest vol stille lichtheid, als vol van een wijd, stil grijs Nirwana, waarin alle moeite van het denken vervloeit en de gedachte slechts wat terug-dwaalt over indrukken van vroeger, ze plukkende hier en daar, zonder keuze. Want de toekomst voor Cecile scheen haar een eentonige zachtheid van onberoerde kalmtte toe, waarin de figuurtjes van Dolf en Christie opgroeiden tot aardige jongens, tot jonge studenten, tot mannen en waarin Cecile zelf niets dan moeder bleef, omdat zij zich niet geheel kende in het onbewuste van haar gemoedsleven en niet wist, dat zij meer vrouw was dan moeder, hoe lief ze ook haar kinderen had. Voelde zij, verzonken in de wolkjes van haar gedroom, dat zij iets miste om haar verweduwing; voelde zij eenzaamheid om zich heen, voelde zij, dat er niemand naast haar zat, en dat de ijle lucht zonder weerstand van vast lichaam om haar heen dreef als iets, waarin zij tevergeefs haar armen tot omhelzing zou slaan? Neen, zij voelde dat niet, hoewel dit gevoel toch in haar lag, maar het lag zó diep, zo in het onbewuste van haar ziel, dat het niet tot haar kwam, mocht het misschien later ook langzamerhand kunnen op- en oprijzen als een schim van duide-

lijker weemoed. Want wat er ook van weemoed was in haar gedroom, scheen haar toe: de weemoed om het verleden, om haar lieve man, die zij verloren had en niet, o nooit! de weemoed om het heden, om haar eenzaamheid.

Wie haar nu gezegd had, dat zij iets miste, zou haar verontwaardigd hebben; zelf meende zij, dat niets haar ontbrak, en zij waardeerde het kalme geluk, waarin zij, als in een schade-loos egoïsme, ademde met haar kinderen, als een geluk, dat compleet was. Wanneer zij droomde, zoals nu, over niets - wolkjes van gedroom, die vervlogen, achterna gewolkt door nieuwe wolkjes - dan begonnen er wel eens grote tranen te wellen in haar ogen, tranen, die langzaam afvloeiden van haar wang, maar ze waren haar niets dan tranen van een onzegbaar vage weemoed: een zachte zwaarte op haar hart, die nauwelijks drukte en daar was om zij wist niet wat, zelfs niet om haar man om wie zij niet meer weende.

Zo kon zij avonden doorbrengen, alleen maar zittend en dromend, zonder zich te vervelen, en bedenkend, hoe de mensen daarbuiten draafden en zich vermoeiden in vele nutteloosheid, zonder gelukkig te zijn, terwijl zij het was; gelukkig in de wolken van haar gedroom.

De uren gingen voorbij en haar hand was te loom om het boek op het tafeltje naast haar te grijpen: een loomheid, die haar zo ten laatste geheel en al doervloede, dat het één uur werd en zij nog niet kon besluiten op te staan en te gaan slapen.

II

Toen Cecile de volgende avond in de salon bij de Van Attema's binnenkwam, langzaam, met haar slepende tred, in het